

ВІДЕОКОНТЕНТ ЯК НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ МАТЕРІАЛ: ТВОРЧІСТЬ Т. ШЕВЧЕНКА

Ольга ЯБЛОНСЬКА

*кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри української літератури
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк
ORCID: 0000-0002-2200-6978
o_jabl@ukr.net*

Максим ЯБЛОНСЬКИЙ

*кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинського національного університету імені Лесі Українки
просп. Волі, 13, м. Луцьк
ORCID: 0000-0001-9822-3920
Yablonskyi.Maksym@vnu.edu.ua*

У статті досліджено можливість використання відеоконтенту як навчально-методичного матеріалу. На матеріалі науково-популярних та анімаційного фільмів, присвячених творчості Т. Шевченка, розглянуто дидактичний потенціал контенту.

У центрі дослідницької уваги – науково-популярні фільми А. Галімова («Як Тарас Шевченко став українським ідолом?» (2024), «Як російська цензура спотворила “Кобзар”?» (2025)); «Великі українці – Т. Шевченко» (2008) як частина проєкту «Великі українці» (2007–2008) на каналі «Інтер»; мультфільм «Садок вишневий коло хати» (2013)

Підкреслено виразний націєтворчий потенціал робіт А. Галімова. В аналізі фільмів розглянуто залучений багатий фактичний матеріал суспільно-політичного, літературознавчого і біографічного характеру та його інтерпретацію. Наголошено на важливості мети фільму «Як Тарас Шевченко став українським ідолом?» – подолати стереотипне сприйняття біографії Т. Шевченка (зокрема спростовано твердження про вирішальну роль росіян у викупі з кріпацтва). Зауважено хронологічну послідовність у відтворенні значущих подій в житті Т. Шевченка та певний ідейний меседж кожного періоду. Закцентовано на значенні виокремлених у фільмі ідей про те, що «Кобзар» розбудив ідентичність українців, що в період «трьох літ» Т. Шевченко усвідомив конфлікт між своїм внутрішнім розумінням життя і цінностей та імперським. Підкреслено значення наведеної думки про те, що російська імперія боялася впливу Т. Шевченка на українців, тому дозволила йому повернутися на батьківщину тільки після смерті.

Простежено, що у фільмі «Як російська цензура спотворила “Кобзар”?» використано нові біографічні деталі. Звернено увагу на популяризацію висновків літературознавчих студій кінця XIX ст. І. Франка та О. Третяка про вплив А. Міцкевича на раннього Т. Шевченка, думки О. Пріцака про те, що образ пророка Єремії в Т. Шевченка має автобіографічний характер. Підкреслено важливість ідеологічних акцентів в історії видань «Кобзарів».

У фільмах А. Галімова простежено використання інтерактивних звертань та прямої реклами.

Зауважено також, що в роботах А. Галімова трапляються окремі фактичні помилки та огріхи слововживання.

В аналізі фільму «Великі українці – Т. Шевченко» виокремлено поєднання таких ракурсів, як роль Т. Шевченка в націєтворенні, контекст актуальних суспільно-політичних тенденцій та особистісний шлях відомого актора Б. Ступки до Т. Шевченка. Також зауважено окремі мовленнєві помилки.

В обговоренні мультфільму «Садок вишневий коло хати» (2013) пропонується звернути увагу на етнографічні неточності у творенні образів.

Рекомендовано низку завдань репродуктивного та творчого характеру. Наголошується, що проаналізований матеріал засвідчив можливість використання в освітньому процесі не тільки з навчально-пізнавальною метою, а й для розвитку світоглядних, творчих і цифрових компетенцій ЗО.

Ключові слова: відео контент, канал Youtube, науково-популярний фільм, мультфільм, реклама, інтердисциплінарність, творчість Т. Шевченка, навчально-методичний матеріал, біографія, культурно-історичний контекст.

VIDEO CONTENT AS EDUCATIONAL AND METHODOLOGICAL MATERIAL: THE WORKS OF T. SHEVCHENKO

Olha YABLONSKA

*Candidate of Philological Sciences, Professor,
Professor at the Department of Ukrainian Literature
Lesya Ukrainka Volyn National University
13 Voli ave., Lutsk
ORCID: 0000-0002-2200-6978
Iablonska.Olga@vnu.edu.ua, o_jabl@ukr.net*

Maksym YABLONSKYI

*Candidate of Sciences in Social Communications, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Social Communications
Lesya Ukrainka Volyn National University
13 Voli ave., Lutsk
ORCID: 0000-0001-9822-3920
Yablonskyi.Maksym@vnu.edu.ua*

The article examines the possibility of using video content as educational and methodological material. Based on popular science and animated films devoted to the works of T. Shevchenko, the didactic potential of such content is considered. The focus of the research is on the popular science films by A. Halimov (“How Did Taras Shevchenko Become a Ukrainian Idol?” (2024), “How Did Russian Censorship Distort the ‘Kobzar’?” (2025)); “Great Ukrainians – T. Shevchenko” (2008) as part of the project “Great Ukrainians” (2007–2008) on the “Inter” channel; and the animated film “A Cherry Orchard by the House” (2013).

The pronounced nation-building potential of A. Halimov’s works is emphasized. The analysis of the films considers the extensive factual material of socio-political, literary, and biographical nature and its interpretation. Particular attention is paid to the importance of the aim of the film “How Did Taras Shevchenko Become a Ukrainian Idol?” – to overcome the stereotypical perception of T. Shevchenko’s biography (in particular, the claim about the decisive role of Russians in his redemption from serfdom is refuted). The chronological sequence in reproducing significant events in T. Shevchenko’s life and a certain ideological message of each period are noted. Emphasis is placed on the significance of the ideas highlighted in the film, namely that the “Kobzar” awakened the identity of Ukrainians, and that during the period of the “three years” T. Shevchenko realized the conflict between his internal understanding of life and values and the imperial one. The importance of the statement that the Russian Empire feared T. Shevchenko’s influence on Ukrainians and therefore allowed him to return to his homeland only after his death is underscored.

It is traced that the film “How Did Russian Censorship Distort the ‘Kobzar’?” employs new biographical details. Attention is drawn to the popularization of the conclusions of late nineteenth-century literary studies by I. Franko and O. Tretiak regarding the influence of A. Mickiewicz on the early T. Shevchenko, as well as O. Pritsak’s view that the image of the prophet Jeremiah in T. Shevchenko’s works is autobiographical in nature. The importance of ideological emphases in the history of editions of the “Kobzar” is highlighted.

In A. Halimov’s films, the use of interactive appeals and direct advertising is observed. It is also noted that his works contain certain factual inaccuracies and instances of improper word usage.

The analysis of the film “Great Ukrainians – T. Shevchenko” singles out the combination of such perspectives as the role of T. Shevchenko in nation-building, the context of current socio-political trends, and the personal trajectory of the well-known actor B. Stupka in relation to T. Shevchenko. Certain speech errors are also noted.

In discussing the animated film “A Cherry Orchard by the House” (2013), attention is drawn to ethnographic inaccuracies in the construction of images.

A number of reproductive and creative tasks are recommended. It is emphasized that the analyzed material demonstrates the possibility of its use in the educational

process not only for instructional and cognitive purposes, but also for the development of worldview, creative, and digital competencies of students.

Key words: *video content, YouTube channel, popular science film, animated film, advertising, interdisciplinarity, works of T. Shevchenko, educational and methodological material, biography, cultural and historical context.*

Постановка проблеми. У розмаїтті навчально-методичних матеріалів сучасного освітнього процесу, як у ланці середньої освіти, так і у ЗВО, відеоформат приваблює доступністю та зручністю, а також можливістю виконання множинних завдань [1]. Умови війни рф проти України, карантинні обмеження, пов'язані з COVID-19 чи з іншими обставинами, спонукають частіше звертатися до відео-контенту і викладачам / учителям, і здобувачам освіти [3].

Задля уникнення хаотичного сприйняття масштабу інформації учнями та студентами потрібен системний погляд на проблему. З іншого боку, створення відеоматеріалів, які можуть бути використані в навчальному процесі, – ймовірно і доступне у виконанні завдання для здобувачів освіти.

Безумовно, аналіз відеоконтенту як навчально-методичного матеріалу доречно конкретизувати завданнями певного освітнього компоненту з урахуванням програмних вимог. **Маємо на меті** дослідити залучення такого матеріалу під час вивчення творчості Т. Шевченка, зокрема в якості самостійної роботи та індивідуальних завдань.

Дослідження функціональних аспектів відеоконтенту, специфіки навчально-методичних завдань, ролі культурно-історичних чинників може забезпечити інтердисциплінарний підхід, що об'єднує педагогічні, літературознавчі та журналістикознавчі методи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Традиційно вивчення творчої персоналії починається із студіювання біографії. Багатий науково-методичний арсенал може бути виражений відеоконтентом, який доречно використати в якості самостійної роботи, зокрема як підготовчий складник. Доступність матеріалу на каналі YouTube дозволяє ЗО оптимально організувати свій час.

Сучасні реалії насиченого медіапростору засвідчують тенденцію до матеріалів, у яких максимально сконцентрована інформація в невеликому обсязі часу. Тому доречно спочатку скерувати до такого відеоконтенту.

Науково-популярні фільми А. Галімова «Як Тарас Шевченко став українським ідолом?» (2024) та «Як російська цензура спотворила “Кобзар”?» (2025) – частина проекту «Реальна історія», мета якого донести правду про важливі події та постаті минулого України, що відіграли оснотвірну роль у формуванні нації. Важливо принципово протистояти стереотипам, які живуть у суспільному сприйнятті / (не)свідомості ще з радянських часів, боротися з фейками і маніпуляціями рф, що спотворюють українську історію на догоду імперським амбіціям. Законмірною є увага до постаті Т. Шевченка, якого вважають батьком нації, адже ще советська ідеологія спекулювала на популярності імені, приписуючи братню

допомогу росіян у долі Т. Шевченка, вибудовуючи образ творця єдиної родини в майбутньому форматі советського союзу.

Розповідь у фільмах збудовано як логічний причинно-наслідковий зв'язок, що постав на документальній основі. В центрі уваги – не тільки відомості, про які мають уявлення пересічні глядачі ще зі шкільних підручників, а й інформація, знана вузькому колу фахівців. Водночас фільми орієнтуються на широку аудиторію, тому пояснюється, хто такі кріпаки, яким був поділ на соціальні стани в часі Т. Шевченка.

Домінує синтетичний підхід, презентований залученням суспільно-політичного та культурного контексту у висвітленні творчості Т. Шевченка, що забезпечує цілісність бачення проблеми *визначна особистість у контексті доби та її роль в історії*.

Фільм «Як Тарас Шевченко став українським ідолом?» (наукові консультанти: Т. Калініна, старший науковий співробітник Національного музею Тараса Шевченка у Києві; О. Боронь, завідувач відділу шевченкознавства Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України) відразу привертає увагу назвою. Негативний присмак, асоціацію з язичництвом викликає слово *ідол*. Хоча на початку фільму доречно звучить поняття *символ* як вираження значення Т. Шевченка. Очевидно, використовується популярний у масмедіа спосіб привернути увагу аудиторії. Принагідно зауважимо, що у фільмі вжито чимало понять, орієнтованих на сучасного глядача. Наприклад, у назвах частин «Сам собі продюсер», «Вільний завдяки харизмі», «Автор бестселера» (на жаль, у назві з помилкою: *бестселер*), «Авантюрист – батько нації». Назва «Воля, мода і бали» має легкий відтінок назви відомого роману Е. Гілберт «Eat, Pray, Love» (2006) й не менш відомої екранізації 2010 р. Використовуються також слова та вислови, активні в сучасному лексиконі: харизматична особистість, суперпопулярна людина, харизма, професіонал, феноменальні здібності, міф (у розумінні: *неправдива історія*), інфлюенсер, мегапопулярність, фурор, суперзірка.

Мета фільму – подолати стереотипне сприйняття біографії Т. Шевченка, який зумів вийти з кріпаків у вільні люди нібито завдяки щасливому збігу обставин, і, як вважають автори, похитнути звичний образ у кожусі та смушевій шапці.

Тут не просто у хронологічній послідовності відтворено значущі події в житті Т. Шевченка, а підкреслено, чим саме вони важливі. При цьому часто використовується звертання до аудиторії, зосереджуючи сприйняття за допомогою вигуку *увага*. У такий спосіб акцентується, що розповіді діда Івана про вільні часи сформували важливу думку у світогляді малого Тараса, що кріпацтво – це неприродний стан. Як пряму рекламу можна розцінювати згадку про відеоматеріал історика О. Алфьорова (і активне покликання), який вважає, що Т. Шевченко походив із дрібної шляхти, тому в нього було бажання вчитися і вибитися в люди.

Презентуючи віленський період, зауважується, що завдяки коханням до польки вивчив мову А. Міцкевича; тоді на очах Т. Шевченка діялися революційні події – Варшавське повстання 1830 р. Принагідно А. Галімов, звертаючись до аудиторії, розмірковує про ідеї польського романтика, які були суголосні українському автору.

Згодом – про переїзд до Петербурга, де відбулося визволення з кріпацтва, зростала майстерність художника, було видано «Кобзар» (1840). Тут детально висвітлено шлях Т. Шевченка, метою якого було навчання в Академії мистецтв (запомога «Товариства заохочення художників», робота в художника В. Ширяєва). Доречним є звернення до питання про українців у тодішньому Санкт-Петербурзі, які навчалися в університетах і робили кар'єру в державних установах. Як наголошується, пробитися українцям можна було лише у столиці імперії. У відступах презентовано закономірності політики русифікації. Так, Києво-Могилянську академію було ліквідовано, а в її стінах утворили Київську духовну академію, право викладати в якій мали тільки етнічні росіяни. Принагідно можна було б згадати, що й Харківський (1805) та Київський (1834) університети були відкриті з метою утвердження імперської політики на місцях.

«Вільний завдяки харизмі» – так названо частину, в якій презентовано складний шлях до визволення Т. Шевченка з кріпацтва. Наголошується, як К. Брюллов був вражений його гідністю, визнаний у світі митець підмітив, що Тарас мав не кріпацьке обличчя. Детально представивши походження авторитетних людей, які перейнялися долею обдарованого юнака, у фільмі долається міф про вирішальну роль росіян у викупі Т. Шевченка з кріпацтва; росіянин серед них був один – живописець П. Соколов, чоловік сестри Брюллова Юлії. Підкреслено також, що царська родина збрала тільки 1 тисячу рублів, решту доклали десять друзів і земляків Т. Шевченка.

Важливим у фільмі є акцент на Шевченковому сприйнятті свого нового статусу: не мав особливого пієтету до визволителів, хоча, звичайно, був вдячний, але розумів, що люди з верхів цим вчинком тільки потішили своє его, а загалом їх абсолютно влаштовує існування рабства.

Детально відтворено, як вільний Т. Шевченко навчається в Академії мистецтв, вивчає французьку мову, стає успішним та модним художником у Петербурзі, має багате світське життя.

Презентуючи початки літературної творчості Т. Шевченка та обставини видання «Кобзаря» (1840), доречно звертається увага на специфіку українського книговидання в імперській Росії. Закономірним є висновок про те, що великої популярності в петербурзьких колах збірка не мала, бо ж написана українською мовою, яка сприймалася як наріччя, не варте уваги. Згадується при цьому позитивний відгук цензора П. Корсакова в часописі «Маяк», але, на жаль, зовсім не йдеться про неприйняття російською критикою української книжки.

У фільмі зауважується, що приїхавши 1843 р. в Україну, Т. Шевченко побачив, як його «Кобзар» спричинив справжній фурор серед українського дворянства. Розмірковуючи над причинами цього явища, наголошується, що поет розбудив ідентичність українців.

За задумом авторів фільму, у презентації кожного періоду міститься певний ідейний меседж. Так, незважаючи на великі кар'єрні перспективи в Петербурзі як художника, Т. Шевченко обирає роботу в Київській Археографічній комісії. У фільмі формується акцент на тому, що Україна стає центром його бажань.

Наголошується, що поета дратує російська, особливо, коли нею розмовляють українці (лист до брата Микити). А. Галімов припускає (а практично це звучить як логічний і закономірний висновок), що в цей момент Т. Шевченко остаточно усвідомлює конфлікт між своїм внутрішнім розумінням життя і цінностей і тим, що пропонувала імперія. 1845 р. приїжджає в Україну з наміром залишитися назавжди. Доречними є наведені спогади лікаря А. Козачковського про славу і визнання Т. Шевченка: як ще 19 серпня 1845 р. його назвали Батьком.

Закономірно, що у фільмі значну увагу приділено участі Т. Шевченка в Кирило-Мефодіївському братстві. Підкреслено не тільки спільне бачення соціальних проблем, зокрема розуміння важливості освіти, а й те, що братчиків надихали його вірші і завдяки Т. Шевченкові більшість із них почала спілкуватися українською мовою. Важливим є акцент фільму, що після того, як викрили товариство, царська влада навіть не приховувала, що карала поета саме за вірші і покарання мало бути безстроковим. Отже, в період трьох літ прийшло визнання Т. Шевченка як поета, і саме за поезію він зазнав репресій.

У хронологічній послідовності відтворено обставини заслання до і після арешту 1850 р. В Україні ж заборонена поезія Т. Шевченка поширюється в рукописних списках, її читають не тільки дворяни, а й народ, і поет здобуває ореол мученика. Після заслання – зруйноване здоров'я і тільки 4 роки на волі. Висвітлено вшанування під час поховання в Петербурзі і в дорозі на Україну. Зауважується також, що люди довго ходили на Тарасову гору, бо вірили, що це місце зцілює хвороби.

Привертає увагу смисловий наголос А. Галімова: імперія дозволила Т. Шевченкові повернутися на батьківщину тільки після смерті, так сильно боялася його впливу на українців.

Висновки фільму: існує потреба сучасного переосмислення Т. Шевченка та його генія без радянського фільтру фольклору, ідеї поета залишаються актуальними.

На завершення прозвучало інтерактивне звертання А. Галімова до аудиторії – порада відвідати Національний музей Тараса Шевченка в Києві, де обов'язково намагатися осягнути символіку живописної роботи «Катерина».

Фільм «Як російська цензура спотворила “Кобзар”?» (наукові консультанти: Т. Калініна, старший науковий співробітник Національного музею Тараса Шевченка у Києві, М. Зубков, мовознавець, упорядник збірки «Заборонений Кобзар») починається інтригуючими фактами про приховування справжнього тексту збірки Т. Шевченка. У наступних частинах – хронологічний виклад. Відтворюючи історичні обставини ХІХ ст., зауважується, що це відносно найспокійніше століття без воєн. Втім, думається, доречно таки пригадати хвилю революцій 1848–1849 рр., часто іменовані як Весна народів, соціальні наслідки якої були відчутні й українцям, що входили до складу Австрійської імперії.

У фільмі утверджується думка, що ідея визволення нації є ключовою ознакою європейського романтизму і творчість Т. Шевченка підкреслює цю закономірність. Примітно, що скеровується до висновків літературознавчих студій кінця ХІХ ст. І. Франка та О. Третяка про вплив А. Міцкевича на раннього Т. Шевченка.

Порівняно з попередньою роботою, тут наявні інші біографічні деталі: роль дружини пана Енгельгардта Софії в мистецькій освіті Т. Шевченка; спогади А. Мокрицького про те, що К. Брюллов загорівся ідеєю визволити талановитого кріпака після того, як прочитав його поезію; про П. Мартоса як мецената «Кобзаря» (1840). Закономірно, що чимало уваги приділено висновкам Петербурзького цензурного комітету: попри вилучення з поеми «Тарасова ніч» слів, що апелюють до зв'язку сучасності зі славною історією, цензори так і не зрозуміли, яку доленосну книжку вони дозволили до друку.

В аналізі першої поетичної збірки Т. Шевченка доречно інтерпретовано центральний образ кобзаря як поетичний автопортрет митця.

У частині фільму «Кумир українців» – про найбільш плідний період 1843–1847 рр. Тут популяризується думка О. Прицака про те, що в образі пророка Єремії Т. Шевченка зобразив себе. Безумовно, що в представленні фатального 1847 р. фігурує донос студента О. Петрова, який свідчив, що М. Гулак читав йому вірші Т. Шевченка протизаконного характеру. Також наведено аргументи, що цілком царської влади був найперше Кобзар.

У стрічці майстерно поєднано ідею боротьби поета зі самодержавством із сучасною війною України: інтерактивним звертанням до глядачів донатити А. Галімов зауважує, що нами Т. Шевченко би пишався.

Слушно наголошується, що після процесу над Кирило-Мефодіївським братством рукописну збірку «Три літа» залишено в архіві Третього відділу, «Кобзаря» ж було заборонено. Після заслання Т. Шевченка робить спробу видати свої твори, підґрунтям цього задуму була певна відлига кінця 1850-х років, яку у фільмі зіставляється із хрущовською серединою ХХ ст. Однак цензура не дозволила видавати нові Шевченкові твори; при цьому не згадуються «Псалми Давидові» з періоду «трьох літ», які увійшли до «Кобзаря» (1860).

Доречно презентовано історію видань «Кобзарів», здійснених заходами подружжя Русових, М. Драгоманова, роль А. Марковича, сина історика та фольклориста М. Маркевича, в підготовці «Кобзаря» В. Доманицького (обіймаючи висові державні посади в Російській імперії, він клопотався про надання рукописної збірки «Три літа» зі секретного архіву «Третього відділу»).

Окрім хронологічного аспекту, у фільмі зауважено ідеологічні особливості. Зокрема наголошується на ролі «Кобзаря» в утвердженні ідеї єдності українських земель, розмежованих кордонами імперій, таку ж місію консолідації нації відіграло НТШ. Спотворений образ поета-революціонера створила радянська пропаганда, цензура тенденційно змінювала зміст Шевченкових творів. Нецензуровані видання «Кобзаря» виходили друком в українській діаспорі.

Дискусійним є наведене бачення сучасного мовознавця М. Зубкова, який на основі діаспорних видань упорядкував збірку «Заборонений Кобзар».

Як і в попередньому фільмі, у фіналі звучить висновок: Т. Шевченко міг прожити спокійне життя успішного художника, але зробив свідомий вибір стати національним поетом.

Треба згадати про використання прямої реклами й у цьому фільмі: йдеться про видання А. Галімова та Р. Шаріпова «Українські палаци. Відновлення історії. Золота доба» (Фабула, 2024).

На жаль, у фільмах трапляються фактичні помилки. Інформацію про Вільно (Вільнюс) як столицю Латвії виправлено в коментарі у вигляді *пасхалочки* («Як російська цензура спотворила Кобзар?»), але поза увагою лишилася згадка про рецензію П. Корсакова в одеському «Маяку»: журнал виходив друком у Санкт-Петербурзі. Очевидно, через співзвучність слів княжну В. Репніну помилково іменовано княгинею. Аналогічно в першому фільмі читця А. Мокрицького названо читачем.

Наявні також окремі огріхи слововживання, зокрема «*малювати портрет*»; «*письменників і поетів*»; «Товариство заохочення художників <...> було *заточене* на пропаганду російського образотворчого мистецтва»; «*зайшов “Кобзар”*». Подекуди вжито неправильне закінчення в родовому відмінку (*Петербургу*), не відмінювалося прізвище *Сошенко*.

Перегляд фільмів А. Галімова можна супроводити різноплановими завданнями. Такі види робіт, як написання розгорнутого плану чи підготовка усного переказу, переважно сприймаються як архаїчні, однак вони сприяють розвитку пам'яті та мовленнєвих здібностей.

Пошуковий характер мають наступні завдання. Доречно запропонувати знайти використані джерела наведених цитат із мемуарів, літературознавчих матеріалів, документів. Визначити, які живописні роботи Т. Шевченка використано у фільмах, а також ідентифікувати роботи інших авторів. Підготувати інформацію про видання творів Т. Шевченка політичним емігрантом І. Головіним, П. Кулішем.

Для обговорення можна порадити таке питання: які з наведених тем можна реалізувати у форматі фільму для втілення ідеї *Т. Шевченка як презентант України у світі*? Обґрунтуйте відповідь.

Поетична творчість Т. Шевченка в перекладах. Дослідники творчості Т. Шевченка в англomовному світі. Т. Шевченко – державник. Поет – творець політичної нації. Шевченкові ідеї в громадському та культурному житті українців. Культурно-історичний вимір Шевченкових заповітів. Образ Батька нації в українців та поляків.

Вітаються й інші теми, запропоновані ЗО. Звичайно, вагомою є роль дослідницької роботи в реалізації таких проєктів.

«Великі українці – Т. Шевченко» (2008) – частина проєкту «Великі українці» (2007–2008) на каналі «Інтер», створеного у форматі телекомпанії BBC «100 Greatest Britons». Представлення фільмів відбувалося двома мовами – українською та російською – відповідно до тогочасної політики цього медіа. Максимально абсурдним вираженням лінгвістичного маневрування було те, що фільм про Т. Шевченка презентував російською мовою Савік Шустер. Тому рекомендувати фільм можна більшою мірою як свідчення суспільних закономірностей в Україні напередодні Революції гідності. Вкраплення часу проступають у документальних кадрах протистояння політичних сил, які представляли

опоненти В. Ющенко та В. Янукович; правда, жодного разу не звучала назва Помаранчевої революції. У коментарі Б. Ступки («От цікаво, якби він (Т. Шевченко. – О. Я., М. Я.) прийшов, хто би йому сподобався і що би йому не сподобалось. Правда? Багато чого. І ті що, не люблять його, і ті, що клянуться ним, і фарисеї, їх дуже багато») відчувається незадоволення внутрішньою політикою України.

Водночас цей фільм є своєрідним монологом-роздумом відомого актора Б. Ступки про актуальність і значення Т. Шевченка. Тут висловлено чимало слухних міркувань про проблему примітивізації образу Т. Шевченка в кожусі, про те, що канонізація не означає осмислення, про Т. Шевченка-інтелектуала, мудру й геніальну людину. Важливим акцентом фільму є те, що Т. Шевченко був визнаним художником, але він зробив свідомий вибір стати поетом нації.

Як одкровення сприймається розповідь Б. Ступки про його шлях до Т. Шевченка: від сприйняття дитиною до роботи в постановці Валентина Козьменка-Делінде «Сни за Кобзарем» за творами Т. Шевченка, коли актор вперше знайшов свого Т. Шевченка. До речі, треба зауважити майстерне виконання актором поезій Т. Шевченка («Як умру, то поховайте...», «Чи то недоля та неволя...»).

Мета – презентувати Т. Шевченка-людину, а не забронзовілу постать. Б. Ступка розвиває думку про те, що Т. Шевченко був щирою та відкритою людиною, любив товариство; він, як і всі, закохувався, мріяв про свою сім'ю, хату в рідній Україні. У фільмі простежується спроба подолати стереотип представлення та сприйняття Т. Шевченка як бідного, натомість презентується як високоосвічена і водночас дуже проста людина, яка надзвичайно любила народні пісні. З-поміж численних автопортретів виокремлено створений у Кос-Аралі, на якому вражають глибокі очі поета.

У фільмі забезпечено пізнавально-інформативний аспект: повідомляється про пам'ятники Т. Шевченкові у світі, зокрема про скульптури, виконані Лео Молом (псевдо Л. Молодожанина). Водночас на початку відеоматеріалу, коли Б. Ступка розмірковує про популяризацію дозволеної іпостасі поета як дядька в кожусі та смушевій шапці проступає виразна алюзія на поезію І. Драча «Виклик» (1995), однак цей твір не згадано.

Трапляються окремі мовленнєві помилки, як-от: «самий великий», «поет, письменник», «до нього дуже добре відносилися».

Пропонуючи цей фільм для самостійного перегляду, доречно опісля розглянути не тільки проблематику, а й проаналізувати згадані проблемні місця.

В обговоренні мультфільму «Садок вишневий коло хати» (автори: О. Соловйова, А. Іневатова, 2013) доречно звернути увагу на етнографічні неточності у творенні образів. До речі, 30 також можна запропонувати створити анімаційні фільми за творами Т. Шевченка із використанням потенціалу ШІ.

Посильним є завдання студентам, які здобувають фах українського філолога, учителя-словесника чи журналіста, створити медіапроект, наприклад, у форматі тематичного відеоінтерв'ю, репортажу та ін. [2; 4].

Важливо також дізнатися думку ЗО, який саме з цих фільмів доречно пропонувати у 9 класі та які відомості, наведені у фільмах, допомогли досягнути проблематику творів Т. Шевченка.

Висновки й перспективи дослідження. До аналізу залучено науково-популярні фільми, створені 2024 та 2025 рр. А. Галімовим, та «Великі українці – Т. Шевченко» (2008) як частину проєкту «Великі українці» (2007–2008) на каналі «Інтер».

Фільми «Як Тарас Шевченко став українським ідолом?» та «Як російська цензура спотворила “Кобзар”?» демонструють виразні націєтворчі наративи, що об’єднали ідеї свободи особистості і свободи нації в біографічному, творчому та суспільно-політичному аспектах.

У фільмі «Великі українці – Т. Шевченко» можна виокремити наступні ракурси: чому Т. Шевченко важливий для українців; робота як свідчення актуальних суспільно-політичних тенденцій; особистісний шлях відомого актора Б. Ступки до Т. Шевченка.

Принагідно звернено увагу анімаційний фільм «Садок вишневий коло хати» (2013) як варіант інтерпретації тексту.

Проаналізований матеріал засвідчив можливість використання в освітньому процесі не тільки з навчально-пізнавальною метою (адже у фільмах використано багато різнопланових джерел), а й для розвитку світоглядних, творчих і цифрових компетенцій ЗО. Отже, відеоконтент може ефективно використовуватися в навчальному процесі.

У перспективі з навчально-методичною метою доречно дослідити багато-серійні науково-популярні фільми, у світлі інтермедіальності проаналізувати художні фільми, присвячені життєпису Т. Шевченка, та зняті за сюжетами його творів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бучинська Д. Л. Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. 2015. № 1. С. 101–107. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.101ue7>

2. Драган-Іванець Н., Синоруб Г. Навчальне відео як творчий проєкт студентів-журналістів в умовах дистанційного навчання (на прикладі дисципліни «Спеціалізація: інтернет, телебачення»). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*. 2022. № 1(2). С. 137–144. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.18>

3. Крохмальний Р. О., Крохмальна С. Р. Відеоконтент соцмереж в умовах пандемії (функціональний, дидактичний і мистецький концепти). *Молодий вчений*. 2021. № 4 (92). С. 232–235. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-49>

4. Шемендюк С. В., Пліско В. І. Особливості створення та застосування відеоматеріалів в навчальному процесі на філологічних факультетах. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2013. № 33. С. 202–211. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3093/2715>

ДЖЕРЕЛА

Великі Українці – Тарас Шевченко (2008). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=dX5LeZSK1Wg&t=35s>

Садок вишневий коло хати (2013). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=E0jnBCkMEuM>

Як російська цензура спотворила «Кобзар»? (2025). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OFot9H6ODS0&t=766s>

Як Тарас Шевченко став українським ідолом? (2024). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=kxqh-0rnhRo&t=513s>

REFERENCES

1. Buchynska, D. L. (2015). Vykorystannia video v navchalnomu protsesi – potreba sohodennia [Using Video in the Educational Process Is an Urgent Need]. *Vidkryte osvitnie e-seredovyshe suchasnoho universytetu [Open educational e-environment of modern University]*, 1. P. 101–107. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2015.1.101ue7> [in Ukrainian].

2. Drahan-Ivanets, N., Synorub, H. (2022). Navchalne video yak tvorchyi proiekt studentiv-zhurnalistiv v umovakh dystantsiinoho navchannia (na prykladi dystsypliny «Spetsializatsiia: internet, telebachennia») [Application of Educational Video in Creative Projects of Journalism Students in Distance Learning (on the Example of the Discipline: “Specialization: Internet, Television”)]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: pedahohika [The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: pedagogy]*. 1(2). P. 137–144. <https://doi.org/10.25128/2415-3605.21.2.18> [in Ukrainian].

3. Krokmalnyi, R. O., Krokmalna, S. R. (2021). Videokontent sotsmerezh v umovakh pandemii (funktsionalnyi, dydaktychnyi i mystetskyi kontsepty) [Social Media Video Content During the Pandemic (Functional, Didactic, and Artistic Concepts)]. *Molodyi vchenyi [Young Scientist]*. 4 (92). P. 232–235. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-4-92-49> [in Ukrainian].

4. Shemendiuk, S. V., Plisko, V. I. (2013). Osoblyvosti stvorennia ta zastosuvannia videomaterialiv v navchalnomu protsesi na filolohichnykh fakultetakh [Peculiarities of Video Material Creation and Use in Studying at the Philology Faculty]. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky [Scientific Notes of the Pedagogical Department]*. 33. P. 202–211. URL: <https://periodicals.karazin.ua/pedagogy/article/view/3093/2715> [in Ukrainian].

SOURCES

Velyki Ukrainci – Taras Shevchenko [Great Ukrainians – Taras Shevchenko] (2008). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=dX5LeZSK1Wg&t=35s> [in Ukrainian].

Sadok vyshnevyyi kolo khaty [A Cherry Orchard by the House] (2013). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=E0jnBCkMEuM> [in Ukrainian].

Yak rosiiska tsenzura spotvoryla “Kobzar”? [How Did Russian Censorship Distort the “Kobzar”?] (2025). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=OFot9H-6ODS0&t=766s> [in Ukrainian].

Yak Taras Shevchenko stav ukrainskym idolom? [How Did Taras Shevchenko Become a Ukrainian Idol?] (2024). Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=kxqh-0rnhRo&t=513s> [in Ukrainian].

Стаття поширюється
на умовах ліцензії відкритого
доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 21.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 27.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 26.05.2026